

Intelektuālā īpašuma tiesību ietilpīgas nozares un ekonomikas veiktspēja Eiropas Savienībā

**Nozaru līmeņa analīzes ziņojums
2016. gada oktobris**

**Eiropas Patentu iestādes un Eiropas Savienības
Intelektuālā īpašuma biroja kopīgs projekts**

Intelektuālā īpašuma tiesību ietilpīgas nozares un ekonomikas veiktspēja Eiropas Savienībā

**Nozaru līmeņa analīzes ziņojums
2016. gada oktobris**

**Eiropas Patentu iestādes un Eiropas Savienības
Intelektuālā īpašuma biroja kopīgs projekts**

Priekšvārds

Inovācija ir viens no galvenajiem aspektiem “Eiropa 2020” desmit gadu izaugsmes stratēģijā, ko pieņēmusi Eiropas Savienība, lai izveidotu konkurētspējīgāku ekonomiku ar augstāku nodarbinātības līmeni. Šā mērķa sasniegšana ir atkarīga no vairākiem atšķirīgiem faktoriem, bet viens no vissvarīgākajiem neapšaubāmi ir efektīva intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) sistēma, ņemot vērā IĪ spēju veicināt radošumu un inovāciju visās ekonomikas jomās.

Eiropai šajā jomā ir senas tradīcijas: ES un Eiropas Patentu organizācijas dalībvalstīm ir bijusi svarīga nozīme, veidojot mūsdienīgu un līdzsvarotu IĪT sistēmu, kas ne tikai garantē inovatoriem pelnīto atzinību, bet arī veicina konkurētspējīgu tirgu. Mūsdienā pasaulē, kurā pastiprinās tirgu globalizācija un zināšanu ekonomika, ir svarīgi nodrošināt šīs sistēmas efektivitāti jaunu inovācijas politiku īstenošanai. Lai palīdzētu mums izpildīt šo uzdevumu, ir būtiski nodrošināt piekļuvi precīziem faktiem un skaitļiem visām iesaistītajām personām. Tikai tad mēs varam nodrošināt, ka debates par IĪ nozīmi inovāciju un radošuma atbalstīšanā ir balstītas uz pamatotiem pierādījumiem.

Reaģējot uz šo acīmredzamo vajadzību, Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO) un Eiropas Patentu iestāde (EPI) 2013. gadā apvienoja savus spēkus, lai veiktu pētījumu, kurā tika kvantitatīvi noteikts IĪP ietilpīgo nozaru ieguldījums ES ekonomikā. Pētījuma rezultātos atklājās, ka minētās nozares veidoja 39 % no ES produkcijas izlaides un 26 % no nodarbinātības rādītājiem laikposmā no 2008. gada līdz 2010. gadam, kas liecina par IĪ nozīmi Eiropas ekonomikā.

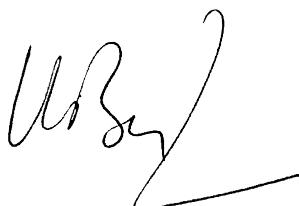
Lai saglabātu šāda pētījuma nezūdošo vērtību, gan EUIPO, gan EPI ir apņēmušies nodrošināt jaunāko skaitļu un rezultātu pieejamību visiem, kam ir nepieciešams izprast IĪT nozīmi Eiropā. Tādējādi pašreizējais pētījums ir pirmais atjauninājums kopš oriģinālā ziņojuma, un tas aptver laikposmu no 2011. gada līdz 2013. gadam. Pētījumā ir daži nozīmīgi, jauni elementi, kas sniedz būtiski uzlabotu pārskatu pār IĪT nozaru situāciju Eiropā. Pirmkārt, ir paplašināta darbības joma, lai analizē iekļautu, piemēram, Horvātijas pievienošanos 2013. gadā un aptvertu vēlvienu IĪ tiesību veidu — augu šķirnes. Otrkārt, šis ziņojums pieskaņo Eiropas un citu valstu politikas veidotāju mūsdienīgu virzību jaunai lappusei par klimata pārmaiņu mazināšanas tehnoloģiju (CCMT) ekonomisko nozīmi.

Šajā atjauninātajā pētījumā IĪT ietilpīgās nozares atkārtoti tika atzītas par būtisku daļu no IKP, nodarbinātības un tirdzniecības rādītājiem. Rezultāti liecina, ka šo nozaru ieguldījums Eiropas ekonomikā kopš pirmā pētījuma ir palielinājies. Turklāt IĪT ietilpīgās nozares ir labāk pielāgotas smagai ekonomiskai krīzei nekā ekonomika kopumā.

Tie ir svarīgi konstatējumi, kas papildus apliecina IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījumu Eiropas labklājībā un konkurētspējā. Tagad, kad mūsu rīcībā ir šis atjauninātais pētījums, mēs ceram, ka visi lasītāji var izmantot šo informāciju, lai nodrošinātu nepārtrauktu stabilitāti ne tikai mūsu intelektuālā īpašuma sistēmai, bet arī Eiropas ekonomikai, kurā tai ir būtiska nozīme.

António Campinos
EUIPO izpilddirektors

Benoît Battistelli
EPI prezidents

Apvienotā projekta grupa

EUIPO

Nathan Wajzman, galvenais ekonomists

Michał Kazimierczak, ekonomists

Carolina Arias Burgos, ekonomiste

Adéla Dvořáková, praktikante

EPI

Yann Ménière, galvenais ekonomists

Ilja Rudyk, vecākais ekonomists

Karin Terzic, asistente

Pateicības

Šā ziņojuma sagatavošanas gaitā noderīgu ieguldījumu un datus sniedza Kopienas Augu šķirņu birojs (CPVO).

Eiropas Savienības statistikas birojs, *Eurostat*, kā arī Francijas, Vācijas, Spānijas un Apvienotās Karalistes statistikas biroji sniedza vērtīgu palīdzību, iesniedzot publicētajos statistikas pārskatos trūkstošos datus.

Autori arī pateicas par atsauksmēm, kas saņemtas par ziņojuma projektu no Eiropas Komisijas leksējā tirgus, rūpniecības, uzņēmējdarbības un MVU ģenerāldirektorāta; no *Laurence Joly*, Valsts Rūpnieciskā īpašuma institūta (*Institut National de la Propriété Industrielle*); no Dr. *Christian Rammer*, Eiropas Ekonomikas izpētes centra Manheimā; no Dr. *Ardith Spence*, ASV valdības Atbildības biroja; prof. *Beth Webster*; Svinbērnas universitātes Transformatīvo inovāciju centra.

Par šo pētījumu

Viena no Eiropas Intelektuālā Īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centra (turpmāk "Novērošanas centra")¹ pilnvarām ir nodrošināt uz pierādījumiem balstītus datus par intelektuālā īpašuma ietekmi un nozīmi Eiropas Savienības (ES) ekonomikā un par to, kā to uztver sabiedrība. Lai sasniegtu šo mērķi, Novērošanas centrs īsteno sociāli ekonomisku pētījumu programmu. Līdzīgi arī Eiropas Patentu iestāde (EPI) ir izvirzījusi mērķi uzlabot informētību par rūpnieciskā īpašuma sistēmas ekonomisko un sociālo nozīmi.

Šis ziņojums, ko īsteno kā *EUIPO* un EPI kopīgu projektu un kura sagatavošanā ieguldījumu snieguši citi intelektuālā īpašuma biroji, Eiropas Komisijas dienesti un starptautiskas organizācijas, ir otrs lielākais pētījums, kas tapis, sadarbojoties šīm iestādēm, pēc abu biroju publicētā pirmā pētījuma 2013. gadā.² Tā mērķis ir sniegt atjauninātu ticamu vērtējumu par nozaru, kurās intensīvi izmanto dažāda veida intelektuālā īpašuma tiesības (IĪT), kopējo ieguldījumu ES ekonomikā kopumā, kā arī atsevišķu dalībvalstu ekonomikā.

Pētījums aptver plašu IĪT tiesību diapazonu³ — preču zīmes, patentus, dizainparaugus, autortiesības, ģeogrāfiskās izcelsmes norādes (ĢIN) un augu šķirņu aizsardzību (*PVR*), un tajā ir ņemti vērā dažādi ekonomiskie rādītāji, jo īpaši, iekšzemes kopprodukts (IKP), nodarbinātība, ārējā tirdzniecība un algas. Pētījumā nav sniegti politikas ieteikumi, jo tādi nav paredzēti tā darbības jomā. Pētījuma mērķis ir nodrošināt datus, ko politikas veidotāji var izmantot savā darbā un kas var kalpot par pamatu, lai Eiropā veicinātu sabiedrības informētību par intelektuālā īpašuma jautājumiem.

2013. gada pētījums aptvēra laikposmu no 2008. gada līdz 2010. gadam. Šajā pētījumā aplūkots nesenāks laikposms — no 2011. gada līdz 2013. gadam. Lai nodrošinātu abu pētījumu salīdzināmību, tika saglabāta 2013. gadā izmantotā metodika. Tomēr tika veikti vairāki uzlabojumi attiecībā uz pētījuma pamatā esošajiem datiem un metodiku. Proti, tagad ir iekļauti dati par Horvātiju, kā arī sestais IĪT tiesību veids, *PVR*. Turklāt to nozaru definīcija, kurās plaši tiek izmantotas autortiesības, tika pielāgota plaši atzītajai WIPO klasifikācijai.

Tā kā politikas veidotāji un uzņēmumu vadītāji Eiropā un ārpus tās aizvien lielāku uzmanību pievērš tādu tehnoloģiju izstrādei, kas palīdzētu risināt klimata pārmaiņas, pētījumā tika pievienota nodaļa par klimata pārmaiņu mazināšanas tehnoloģiju (*CCMT*) ekonomisko nozīmi. Šajā nodaļā tika sīkāk analizēta minēto tehnoloģiju izstrādē iesaistīto nozaru ekonomiskā nozīme, pamatojoties uz datiem par iesniegtajiem patentu pieteikumiem EPI.

1 Novērošanas centrs tika nodots Iekšējā tirgus saskaņošanas biroja (ITSB) pārvaldībā atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 19. aprīļa Regulai (ES) Nr. 386/2012, kas stājās spēkā 2012. gada 5. jūnijā. ITSB tika pārdēvēts par Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroju (EUIPO) pēc tam, kad spēkā stājās 2016. gada 23. marta Regula (ES) 2015/2424. Šajā ziņojumā ir izmantots tā jaunais nosaukums, izņemot bibliogrāfiskās atsauces.

2 ITSB/EPI: "Intelektuālā īpašuma tiesību ietilpīgas nozares — ieguldījums ekonomikas veiktspējā un nodarbinātībā Eiropas Savienībā", 2013. gada septembris.

3 Var būt noderīgi precīzāk definēt dažus ar IĪT saistītus terminus, kas lietoti šajā ziņojumā. Parasti, bet ne vienmēr, "IĪT" ir inovācijas rezultāts. Tomēr tas ir plašāks jēdziens nekā "IĪT", jo ietver arī citus zināšanu veidus, piemēram, komercnoslēpumus vai uzņēmējdarbības metodes. Šajā pētījumā apzīmējumu "IĪT" lieto attiecībā uz šiem tiesību veidiem, uz kuriem attiecas analīze, proti, patentiem, preču zīmēm, reģistrētiem dizainparaugiem, autortiesībām, ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm un augu šķirņu aizsardzību.

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

- IĪT ietilpīgās nozares laikposmā no 2011. gada līdz 2013. gadam ES ir nodrošinājušas gandrīz 27,8 % no visām darbavietām. Minētajā laikposmā IĪT ietilpīgajās nozarēs bija nodarbināti vidēji 60 miljoni Eiropas iedzīvotāju. Turklāt vēl 22 miljoni darbavietu tika izveidotas nozarēs, kas IĪT ietilpīgajām nozarēm piegādā preces un pakalpojumus. Ja ņem vērā netiešās darbavietas, no IĪT atkarīgo darbavietu kopējais skaits sasniedz 82,2 miljonus (38,1 %).
- Tajā pašā laikposmā IĪT ietilpīgās nozares nodrošināja vairāk nekā 42 % no ES kopējās ekonomiskās aktivitātes (IKP) 5,7 triljonu EUR vērtībā. Šajās nozarēs notika arī lielākā daļa ES tirdzniecības darījumu ar pārējo pasauli, tādējādi palīdzot saglabāt pozitīvu ES ārējās tirdzniecības bilanci.
- IĪT ietilpīgajās nozarēs arī tiek maksātas ievērojami augstākas algas nekā citās nozarēs, turklāt piemaksas pie algas pārsniedz 46 %. Tas atbilst faktam, ka IĪT ietilpīgajās nozarēs uz vienu darba ņēmēju radītā pievienotā vērtība ir lielāka nekā citās nozarēs.
- IĪT ietilpīgās nozares izrādījās visizturīgākās ekonomiskās krīzes apstākļos. Salīdzinot šā pētījuma datus ar 2013. gada pētījuma datiem, atklājas, ka šo nozaru relatīvais ieguldījums ES ekonomikā ir nedaudz palielinājies abos laikposmos no 2008. līdz 2010. gadam (2013. gada pētījums) un no 2011. gada līdz 2013. gadam (2016. gada pētījums).
- Pētījumā tika sīki analizēta klimata pārmaiņu mazināšanas tehnoloģiju (CCMT) izstrādē iesaistīto nozaru ekonomiskā nozīme. Šīs nozares nodrošina 1,2 % nodarbinātības un 2,1 % produkcijas izlaides Eiropas Savienībā. Tās radīja ievērojamu tirdzniecības bilances pārpalikumu Eiropas Savienībai un spēja palielināt savu IKP ieguldījumu, lai gan laikposmā no 2008. gada līdz 2010. gadam un no 2011. gada līdz 2013. gadam nodarbinātības rādītāji nedaudz samazinājās.

IĪT ietilpīgas nozares ES ekonomikā

IĪT ietilpīgas nozares ir definētas⁴ kā nozares, kurās IĪT izmantošana uz vienu darba ņēmēju pārsniedz vidējo rādītāju salīdzinājumā ar citām nozarēm, kurās izmanto IĪT. Kā norādīts 6. un 7. nodaļā, šīs nozares koncentrējas ražošanas, tehnoloģiju un uzņēmumu pakalpojumu sektoros.

Tomēr jāuzsver, ka vairums nozaru zināmā mērā izmanto IĪ tiesības. Orientējoties tikai uz IĪT ietilpīgām nozarēm, šajā pētījumā ir attēlota tikai tā Eiropas ekonomikas daļa, kurā IĪ tiesības sniedz vislielāko ieguldījumu⁵.

IĪT ietilpīgu nozaru ieguldījums divos galvenajos ekonomikas rādītājos — nodarbinātībā un saražotajā produkcijā — ir apkopots 1. un 2. tabulā⁶.

Ir pierādīts, ka IĪT ietilpīgās nozares laikposmā no 2011. gada līdz 2013. gadam ES ir nodrošinājušas 27,8 % no visām darbavietām, tostarp, gandrīz 21 % darbavietu preču zīmju ietilpīgās nozarēs, 12 % dizainparaugu ietilpīgās nozarēs, 10 % patentu ietilpīgās nozarēs, bet mazāku īpatsvaru autortiesību, ĢIN ietilpīgās un PVR ietilpīgās nozarēs⁷. Minētajā laikposmā IĪT ietilpīgajās nozarēs bija nodarbināti vidēji 60 miljoni eiropiešu no kopējā darba ņēmēju skaita, kas ir aptuveni 216 miljoni. Piedevām vēl 22 miljoni darbavietu tika izveidotas nozarēs, kas IĪT ietilpīgajām nozarēm piegādā preces un pakalpojumus. Ja ņem vērā netiešās darbavietas, no IĪT atkarīgo darbavietu kopējais skaits sasniedz 82,2 miljonus (38,1 %).

Papildus to tiešajam ieguldījumam ekonomikā IĪT ietilpīgās nozares rada darbavietas arī citās nozarēs, kas nav IĪT ietilpīgās nozares, bet nodrošina preces un pakalpojumus IĪT ietilpīgo nozaru ražošanas procesiem. Izmantojot ES ieguldīto resursu un saražotās produkcijas (ielaižu un izlaidžu) tabulas⁸, ko publicējis *Eurostat*, ir iespējams aprēķināt šo netiešo ietekmi uz nodarbinātību nozarēs, kas nav IĪT ietilpīgas. Rezultāti ir apkopoti 1. tabulā, norādot sadalījumu atbilstoši tiešajām un netiešajām darbavietām.

4 Skatīt 5. nodaļu par "Metodiku".

5 Jāatzīmē, ka lielu daļu ekonomikas, jo īpašu, publisko sektoru, nevar uzskatīt par IĪT ietilpīgu.

6 Lai mazinātu ietekmi, kas rodas atsevišķu ekonomikas statistikas datu trūkuma dēļ, un izvairītos no nepamatoti lielas nozīmes piešķiršanas kādam konkrētam gadam, ekonomiskie rādītāji tika aprēķināti kā vidējie rādītāji attiecībā uz 2011.–2013.gada laikposmu.

7 IĪT ietilpīgo nozaru kopējais ieguldījums ir mazāks par preču zīmju, patentu, autortiesību un ĢIN ietilpīgo nozaru ieguldījumu summu, jo daudzās nozarēs tiek intensīvi izmantotas vairāku veidu intelektuālā īpašuma tiesības. Pētījuma metodika nodrošina, ka nozaru ieguldījumu nepieskaita divkārti.

8 Ielaižu un izlaidžu tabulās ir parādīta preču un pakalpojumu aprīte starp visām

1. tabula.

IĻT ietilpīgo nozaru tiešais un netiešais ieguldījums nodarbinātībā, vidējie rādītāji laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam

IĻT ietilpīgas nozares	Nodarbinātība (tiešā)	Kopējās (tiešās) nodarbin. daļa	Nodarbinātība (tiešā + netiešā)	Kopējās (tiešās + netiešās) nodarbinātības daļa
Preču zīmju ietilpīgās nozares	45 789 224	21,2 %	65 486 334	30,3 %
Dizainparaugu ietilpīgās nozares	25 662 683	11,9 %	38 673 508	17,9 %
Patentu ietilpīgās nozares	22 268 215	10,3 %	36 021 154	16,7 %
Autortiesību ietilpīgās nozares	11 630 753	5,4 %	15 240 509	7,1 %
ĢIN ietilpīgās nozares	nav datu	nav datu	399 815	0,2 %
PVR ietilpīgās nozares	1 018 754	0,5 %	1 220 410	0,6 %
Visas IĻT ietilpīgās nozares	60 032 200	27,8 %	82 214 925	38,1 %
ES nodarbinātība kopumā			215 808 033	

Piezīme: ņemot vērā to, ka dažādu IĻ tiesību izmantošana var pārklāties, atsevišķo IĻ skaitļu summa pārsniedz IĻ ietilpīgo nozaru kopējo skaitli.

IĻT ietilpīgās nozares veicina ne tikai nodarbinātību, bet dod savu ieguldījumu arī attiecībā uz produkcijas izlaidi, ko vērtē pēc iekšzemes kopprodukta. Kopumā IĻT ietilpīgās nozares rada gandrīz 42 % no ES IKP, tostarp, 36 % preču zīmju ietilpīgās nozares, 13 % dizainparaugu ietilpīgās nozares, 15 % patentu ietilpīgās nozares, 7 % autortiesību ietilpīgās nozares, bet mazāks īpatsvars ir ĢIN un PVR ietilpīgām nozarēm. Plašāka informācija par šo nozaru ieguldījumu ES dalībvalstu tautsaimniecībā ir sniegta 6. nodaļā.

2. tabula.

IĻT ietilpīgo nozaru ieguldījums IKP, vidējie rādītāji laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam

	Pievienotā vērtība/IKP (miljoni EUR)	Daļa no kopējā ES IKP
Preču zīmju ietilpīgās nozares	4 812 310	35,9 %
Dizainparaugu ietilpīgās nozares	1 788 811	13,4 %
Patentu ietilpīgās nozares	2 035 478	15,2 %
Autortiesību ietilpīgās nozares	914 612	6,8 %
ĢIN ietilpīgās nozares	18 109	0,1 %
PVR ietilpīgās nozares	51 710	0,4 %
Visas IĻT ietilpīgās nozares	5 664 168	42,3 %
ES IKP kopā	13 387 988	

Piezīme: ņemot vērā to, ka dažādu IĻ tiesību izmantošana var pārklāties, atsevišķo IĻ skaitļu summa pārsniedz IĻ ietilpīgo nozaru kopējo skaitli.

Salīdzinot šā pētījuma rezultātus ar 2013. gada pētījuma rezultātiem, ir redzams, ka IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījums ES laikā no 2011. gada līdz 2013. gadam bija nedaudz augstāks nekā laikā no 2008. gada līdz 2010. gadam. Tomēr salīdzināšanu sarežģī fakts, ka Eurostat izmantotā Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēma (ESA) abos minētajos laikposmos tika divreiz atjaunināta⁹. Šā atjauninājuma ietekmē palielinājās IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījums IKP. Turklāt tika grozīta autortiesību ietilpīgo nozaru definīcija, lai pilnīgāk atspoguļotu WIPO metodiku, kas arī palielināja IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījumu. 3. tabulā tika pārreķināti 2008.–2010. gada skaitļi, izmantojot jauno 2010. gada ESA un autortiesību ietilpīgo nozaru definīciju, lai ilustrētu šo izmaiņu ietekmi.

3. tabula.

Galveno rezultātu salīdzinājums: 2013. gada pētījums salīdzinājumā ar 2016. gada pētījumu

IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījums	2013. gada pētījums (oriģināls)	2013. gada pētījums (jauna ESA, jauna autortiesību definīcija, PVR)	2016. gada pētījums
Nodarbinātība (tiešā)	25,9 %	27,6 %	27,8 %
IKP	38,6 %	42,1 %	42,3 %
Imports	88,3 %	nav aprēķināts	85 %
Eksports	90,4 %	nav aprēķināts	93,2 %

Pirmajā ailē ir ietverti 2013. gada pētījumā paziņotie rezultāti par 2008.–2010. gada laikposmu. Otrajā ailē ir pārreķināti 2013. gada rezultāti par to pašu laikposmu, ņemot vērā jaunās nacionālās kontu sistēmas definīcijas, WIPO metodiku attiecībā uz autortiesībām un PVR iekļaušanu. Trešajā ailē redzams pašreizējā pētījuma rezultāts (par 2011. – 2013. gada laikposmu), un tāpēc tas ir tiešā veidā salīdzināms ar otro aili.

Tādējādi, pat ņemot vērā statistikas grozījumu rezultātus, IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījums palielinājās abos laikposmos — no 2008. gada līdz 2010. gadam (2013. gada pētījums) un no 2011. gada līdz 2013. gadam (2016. gada pētījums).

Tāpat ir pazīmes, ka ekonomiskās krīzes laikā nodarbinātības rādītāji IĪT ietilpīgajās nozarēs saglabājās ievērojami labāki nekā kopējie nodarbinātības rādītāji. Kopējie nodarbinātības rādītāji ES samazinājās no 219,6 miljoniem 2008.–2010. gadā līdz 215,8 miljoniem 2011.–2013. gadā, kas nozīmē kritumu 1,7 % apmērā, savukārt nodarbinātības rādītāji IĪT ietilpīgajās nozarēs samazinājās no 60,6 miljoniem līdz 60 miljoniem jeb par 1 %. Relatīvā izteiksmē samazinājums IĪT ietilpīgajās nozarēs bija ievērojami mazāks nekā kopējās nodarbinātības rādītāju samazinājums.

Tā kā 42,3 % no IKP (pievienotās vērtības) ekonomikā un 27,8 % darbavietu tiek radītas IĪT ietilpīgajās nozarēs, pievienotā vērtība uz vienu darba ņēmēju IĪT ietilpīgajās nozarēs ir augstāka nekā pārējā ekonomikā. Saskaņā ar ekonomikas teoriju, ja visi pārējie rādītāji ir vienādi, paredzams, ka nozarēs, kurās vidusmēra darba ņēmējs rada lielāku pievienoto vērtību, darba ņēmējiem ir lielākas algas nekā citās nozarēs. Tāpēc ir būtiski izvērtēt, vai šāda augstāka pievienotā vērtība atspoguļojas IĪT ietilpīgo nozaru relatīvajās algās.

Algas IĪT ietilpīgajās nozarēs patiešām ir augstākas nekā nozarēs, kas nav IĪT ietilpīgas. Vidējā alga nedēļā IĪT ietilpīgajās nozarēs ir 776 EUR salīdzinājumā ar 530 EUR nozarēs, kas nav IĪT ietilpīgas (atšķirība ir 46 %). Minētā piemaksa pie algas ir 31 % ĢIN ietilpīgās nozarēs, 38 % dizainparaugu ietilpīgās nozarēs, 48 % preču zīmju ietilpīgās nozarēs, 64 % autortiesību ietilpīgās nozarēs un 69 % patentu ietilpīgās nozarēs.

4. tabula

Vidējās personāla izmaksas IĪT ietilpīgajās nozarēs, 2013. gads

IĪT ietilpīgas nozares	Vidējās personāla izmaksas (EUR nedēļā)	Piemaksa (salīdzinājumā ar nozarēm, kas nav IĪT ietilpīgas)
Preču zīmju ietilpīgās nozares	783	48 %
Dizainparaugu ietilpīgās nozares	732	38 %
Patentu ietilpīgās nozares	895	69 %
Autortiesību ietilpīgās nozares	871	64 %
ĢIN ietilpīgās nozares	692	31 %
PVR ietilpīgās nozares*	nav datu	nav datu
Visas IĪT ietilpīgās nozares	776	46 %
Nozares, kas nav IĪT ietilpīgas	530	
Visas nozares (kas iekļautas SBS**)	629	

*Nav aprēķināts sakarā ar algu statistikas trūkumu attiecībā uz lauksaimniecību

**Eurostat publicētā uzņēmumu struktūras statistika

Salīdzinājumā ar situāciju 2010. gadā (kā ziņots 2013. gada pētījumā) kopumā bija vērojams algas piemaksas pieaugums no 41 % līdz 46 %, atspoguļojot algas piemaksu pieaugumu patentu ietilpīgajās, preču zīmju ietilpīgajās un dizainparaugu ietilpīgajās nozarēs.

Tāpat tiek izvērtēta IĪT ietilpīgo nozaru nozīme ES ārējā tirdzniecībā. ES tirdzniecība notiek lielākoties IĪT ietilpīgajās nozarēs. Sākotnēji var šķist pārsteidzoši, ka tik liela tirdzniecības daļa ir IĪT ietilpīga. Šāda situācija ir izveidojusies tāpēc, ka pat tās nozares, kurās ražo preces, piemēram, enerģiju, ir IĪT ietilpīgas¹⁰, et tajā pašā laikā daudzu tādu nozaru, kas nav IĪT ietilpīgas, darbības nav arī tirgojamas¹¹. Tāpēc 86 % ES importa veido IĪT ietilpīgo nozaru produkcija. Tomēr ES eksporta daļa, ko veido IĪT ietilpīgās nozares, ir vēl lielāka, proti, 93 %.

ES kopumā 2013. gadā bija vērojams tirdzniecības deficīts aptuveni 42 miljardu EUR vērtībā jeb 0,3 % apmērā no IKP. Turpretim salīdzinājumā ar pārējo pasauli tai bija tirdzniecības bilances pārpalikums 96 miljardu EUR apmērā IĪT ietilpīgajās nozarēs. Tas ir ievērojams uzlabojums salīdzinājumā ar situāciju pirms trim gadiem, kā tika ziņots 2013. gada pētījumā. IĪT ietilpīgajās nozarēs 2010. gadā ES bija vērojams tirdzniecības deficīts 126 miljardu EUR vērtībā.

5. tabulā ir apkopoti tirdzniecības rādītāji IĪT ietilpīgajās nozarēs, pamatojoties uz 2013. gada datiem¹².

10 Abas nozares, kas iekļautas NACE 06. nodaļā "Jēlnaftas un dabasgāzes ieguve", ir patentu ietilpīgas nozares.

11 Piemēram, pakalpojumu nozares, kas iekļautas NACE 86. nodaļā "Veselības aizsardzība" un 96. nodaļā "Pārējo individuālo pakalpojumu sniegšana". Šādus pakalpojumus parasti izmanto to sniegšanas vietā.

12 Tāpat kā tas ir attiecībā uz nodarbinātības un IKP rādītājiem, arī visu piecu intelektuālā īpašuma tiesību veidu rezultātu summa neveido kopējo rādītāju attiecībā uz IĪT ietilpīgajām nozarēm, jo daudzās nozarēs tiek ietilpīgi izmantots vairāk nekā viens intelektuālā īpašuma tiesību veids. Tomēr pētījuma metodika nodrošina, ka nozaru ieguldījums netiek pieskaitīts divkārti.

5. tabula. ES ārējā tirdzniecība IĪT ietilpīgajās nozarēs, 2013. gads

	Eksports (miljoni EUR)	Imports (miljoni EUR)	Tīrais eksports (miljoni EUR)
Preču zīmju ietilpīgās nozares	1 275 472	1 261 002	14 470
Dizainparaugu ietilpīgās nozares	945 084	701 752	243 332
Patentu ietilpīgās nozares	1 231 966	1 157 909	74 057
Autortiesību ietilpīgās nozares	119 554	102 389	17 165
ĢIN ietilpīgās nozares	12 923	1 335	11 588
PVR ietilpīgās nozares	5 065	5 369	-304
IĪT ietilpīgās nozares kopā	1 605 516	1 509 099	96 417
Nozares, kas nav IĪT ietilpīgas	117 561	256 048	-138 487
ES TIRDZniecība kopā	1 723 077	1 765 147	-42 069

Piezīme: ņemot vērā to, ka dažādu IĪ tiesību izmantošana var pārklāties, atsevišķo IĪT skaitļu summa pārsniedz IĪT ietilpīgo nozaru kopējo skaitli.

ES tirdzniecības bilances uzlabojumu izskaidro eksporta pieaugums par 27 % laikā no 2010. gada līdz 2013. gadam, savukārt importa pieaugums tajā pašā laikposmā bija tikai 15 % apmērā. Attiecībā uz IĪT ietilpīgām nozarēm eksports palielinājās par 30 %, savukārt imports palielinājās par 11 %. Dizainparaugu ietilpīgās nozarēs bija vērojams vislielākais tīrā eksporta pieaugums, kā arī vislielākais tirdzniecības pārpalikums.

Aplūkojot tuvāk IĪT ietilpīgo nozaru darbību ES Vienotajā tirgū, redzams darba tirgus dalījums starp ES dalībvalstīm. IĪT radīšana uz vienu darbinieku, piemēram, Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Francijā, Itālijā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Somijā, Vācijā un Zviedrijā pārsniedz ES vidējos rādītājus. IĪT ietilpīgajās nozarēs citās ES dalībvalstīs, piemēram, Īrijā, Čehijas Republikā, Rumānijā, Slovākijā un Ungārijā, ir augstāks to darba vietu īpatsvars, kas piesaistītas citās valstīs esošiem uzņēmumiem. Kopumā 20,5 % no ES darba vietām IĪT ietilpīgās nozarēs ir izveidotas ārvalstu uzņēmumu meitas uzņēmumos, no kuriem vairumam ir citas ES valsts izcelsme. Šī proporcija ir vēl augstāka preču zīmju, dizainparauga un patentu ietilpīgajās nozarēs.

6. tabula.

Nodarbinātības daļa IĪT ietilpīgajās nozarēs, kas piesaistīta ārvalstu uzņēmumiem, 2011.–2013. gadā, ES vidējie rādītāji

IĪT ietilpīgās nozares	ES daļa	Trešo valstu daļa	Ārvalstu daļa kopā
Preču zīmju ietilpīgās nozares	11,6 %	8,9 %	20,5 %
Dizainparaugu ietilpīgās nozares	13,2 %	9,4 %	22,7 %
Patentu ietilpīgās nozares	14,4 %	11,5 %	25,8 %
Visas IĪT ietilpīgās nozares	11,8 %	8,7 %	20,5 %

Piezīme: "ārvalstu" uzņēmums ir uzņēmums, kura galvenā pārvalde atrodas citā valstī.

Patentu datus izmanto, lai noteiktu tās nozares, kurās izmanto klimata pārmaiņu mazināšanas tehnoloģijas (CCMT), kas ir īpaši nozīmīgas ES ekonomikai. Kopumā tiek uzskatīts, ka 5,9 % no kopējā Eiropas patentu skaita bija saistīti ar CCMT laikposmā no 2004. gada līdz 2008. gadam, kā arī šī daļa līdz 2013. gadam palielinājās, pārsniedzot 9 %. CCMT ietilpīgās nozares nodrošināja 1,2 % no darbavietu skaita un 2,1 % no produkcijas izlaides Eiropas Savienībā. To darbības rezultāti abos laikposmos, t. i., no 2008. gada līdz 2010. gadam (2013. gada pētījums) un no 2011. gada līdz 2013. gadam (2016. gada pētījums), ievērojami pārsniedza Eiropas nozaru kopējo ekonomikas veikumu. CCMT ietilpīgās nozares spēja palielināt savu IKP ieguldījumu ar tikai nelielu nodarbinātības samazināšanos laikposmā no 2011. gada līdz 2013. gadam. Šai nozaru grupai ir būtiska nozīme arī ES ārējā tirdzniecībā. 2013. gadā tās radīja būtisku tirdzniecības pārpalikumu ES vairāk nekā 102 miljardu EUR apmērā. Šie skaitļi ir patentu ietilpīgo nozaru apakškopa un tādējādi jau ir iekļauti iepriekšējo tabulu kopējos skaitļos.

Metodika un dati

Šā pētījuma pamatmetodika ir tāda pati kā 2013. gada pētījumā izmantotā metodika. Tomēr, lai nodrošinātu šim ziņojumam autonomiju, liela tā daļa, jo īpaši, 5. nodaļa un 11. pielikums, attiecas uz pētījuma metodikas dokumentēšanu šādu divu galveno iemeslu dēļ:

- 1) tā kā ir sarežģīti strādāt ar lielu datu apjomu, kas saņemts no 28 dalībvalstīm un apkopots vairākās lielās datubāzēs, bija vajadzīga jauna un sarežģītāka datu salīdzināšanas metodika;
- 2) pārredzamības labad bija svarīgi nodrošināt pēc iespējas precīzāku metodikas aprakstu.

Vēl viena šā pētījuma iezīme bija ievērojamā to datubāzu un citu datu avotu dažādība, kas tika izmantoti, lai noteiktu, kuras nozares ir IĪT ietilpīgas, un lai novērtētu to ieguldījumu nodarbinātībā, IKP un citos ekonomiskajos rādītājos. Pilns saraksts ir iekļauts 4. nodaļā.

Vajadzības gadījumā tika izmantoti atsevišķu nozaru dati par trešajām valstīm, jo īpaši, lai novērtētu ar ĢIN aizsargātu produktu tirdzniecību.

Lai noteiktu, kuras nozares ir IĪT ietilpīgas, EUIPO, EPI un CPVO reģistru datubāzes tika salīdzinātas ar komerciālo datubāzi ORBIS¹³. Salīdzināšanas rezultātā iegūtajā datubāzē bija iekļauti dati par aptuveni 240 000 uzņēmumu, tostarp, par ES preču zīmju skaitu, katra uzņēmuma pieteikto un vēlāk piešķirto Kopienas dizainparaugu, patentu un CPVR skaitu, kā arī nozaru klasifikācija un dažādi finanšu un ekonomiskie mainīgie rādītāji par katru uzņēmumu, nodrošinot datu kopumu, ko var izmantot turpmākos, detalizētākos pētījumos.

13 ORBIS ir datubāze, kurā apkopota finanšu informācija par Eiropas uzņēmumiem, ko iesniedzis uzņēmums Bureau van Dijk, un kuras pamatā ir dati, kas iegūti no uzņēmumu iesniegtajiem datiem uzņēmumu reģistros vai līdzīgos reģistros dažādās valstīs. Tādējādi tajā ir dati par visiem uzņēmumiem neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav iekļauti biržu sarakstos vai ne (kā tas parasti mēdz būt MVU gadījumā).

Izmantojot šo datubāzi, tika aprēķināts preču zīmju, dizainparaugu, patentu un PVR skaits uz vienu darba ņēmēju katrā nozarē, un nozares, kurās šis skaits pēc šā kritērija pārsniedza vidējo, tika uzskatītas par IĪT ietilpīgām. Skaitļi tika aprēķināti ES līmenī, neņemot vērā datubāzē iesniegtos datus, ko uzņēmumi iesnieguši savā valstī. Tomēr šo pieeju, kas daļēji bija vajadzīga datu ierobežojumu dēļ, pamatoja pieņēmums, ka nozare, kas definēta kā IĪT ietilpīga, pamatojoties uz ES līmeņa intelektuālā īpašuma tiesību reģistrāciju šajā nozarē, līdzīgi tiktu uzskatīta par IĪT ietilpīgu arī tad, ja datus tiktu iekļautas arī šīs nozares valsts līmeņa intelektuālā īpašuma tiesības uz vienu darba ņēmēju¹⁴.

Pamatpieņēmums šādas metodikas izmantošanai šajā pētījumā ir tāds, ka pakāpe, kādā nozare ir IĪT ietilpīga nozare, ir raksturīga konkrētajai nozarei neatkarīgi no tās atrašanās vietas¹⁵. Novērtējot katras nozares ieguldījumu ekonomikā, izvērtē darbvietas un IKP, ko attiecīgā nozare rada katrā dalībvalstī un ES, nevis pamatā esošo IĪT izcelsmi.

Piemēram, ja automobiļu ražošanas uzņēmums, kas atrodas valstī "A", uzbūvē montāžas cehu valstī "B", radītās darbvietas un pievienotā vērtība uzkrājas valsts "B" ekonomikā. Tādēļ, pamatojoties tikai uz vienu pašu IĪT ietilpīgo nozaru ieguldījumu, nav iespējams izdarīt secinājumus par dotās valsts inovatīvo raksturu. Iepriekšējā piemērā lielāks patenta ietilpīgu nozaru ieguldījums valstī "B" ir rezultāts pieņemtajiem lēmumiem par transportlīdzekļu ražošanas atrašanās vietu, savukārt tā pamatā esošo pētniecības un attīstības darbu varētu veikt valstī "A" vai pat kādā citā valstī.

Lai sniegtu nelielu ieskatu šajā jautājumā, 8. nodaļā ir parādīts, kurās valstīs ir šajā pētījumā izmantotajā datubāzē iekļauto patentu, preču zīmju, dizainparaugu un PVR izcelsme, kā arī doti statistikas dati par to darbavietu īpatsvaru IĪT nozarēs katrā dalībvalstī, kas radītas uzņēmumos, kuri atrodas citās dalībvalstīs vai ārpus ES.

Attiecībā uz autortiesību ietilpīgām nozarēm *WIPO* metodiku pielietoja plašāk nekā 2013. gada pētījuma galvenajā daļā. Lai nodrošinātu salīdzināmību ar agrāku pētījumu, ko publicējis ASV Patentu un preču zīmju birojs (*USPTO*), iepriekšējā pētījumā tika iekļauta tikai to nozaru apakškopa, ko *WIPO* uzskatīja par autortiesību ietilpīgām nozarēm (pielikumā tika iekļauti rezultāti, pamatojoties uz *WIPO* metodikas piemērošanu pilnā apmērā). Turpretim šajā pētījumā pilnīgāk pielietoja *WIPO* klasifikāciju, lai papildus nozarēm, ko *WIPO* klasificējis kā "autortiesību pamatnozares", iekļautu arī "daļēji mērķorientētas" nozares, proti, tās nozares, kurām vismaz 20 % no to vērtības var attiecināt uz darbībām, kas saistītas ar autortiesībām¹⁶. Tīrā ietekme ir tāda, ka autortiesību ietilpīgo nozaru skaits ir palielinājies par 46 (no 33 nozarēm 2013. gada pētījumā līdz 79 nozarēm pašreiz), savukārt kopējais IĪT ietilpīgo nozaru skaits ir palielinājies par 21 (no 321 nozares iepriekšējā pētījumā līdz 342 nozarēm šajā pētījumā). Metodika, ko izmantoja attiecībā uz autortiesību ietilpīgām nozarēm, ir pilnībā izskaidrota 5.6. nodaļā.

Tāpat, ņemot vērā ĢIN un PVR specifiku un ievāktu statistikas datu nepieejamību Eiropas līmenī, šīs divas IĪ tiesības bija jāanalizē, izmantojot īpašu metodiku, kas attiecīgi izklāstīta 5.7. un 5.8. nodaļā.

14 Šo pieņēmumu saglabāja, lai nodrošinātu salīdzināmību ar 2013. gada pētījumu. Tomēr jautājumu par valsts līmeņa tiesībām pretstatā ES līmeņa tiesībām varētu izskatīt nākamajos pētījumos, lai pārbaudītu, vai, iekļaujot valsts līmeņa tiesības, tiktu iegūti atšķirīgi rezultāti.

15 Izņēmums ir ĢIN, ko analizē par katru valsti atsevišķi.

16 Šo nozaru kopējā pievienotā vērtība ir mērogota, izmantojot *WIPO* faktoros, lai izslēgtu darbības, kas nav saistītas ar autortiesībām.

www.epo.org/ip-intensive-industries
www.euipo.europa.eu/ipcontribution

www.epo.org
www.euipo.europa.eu

